

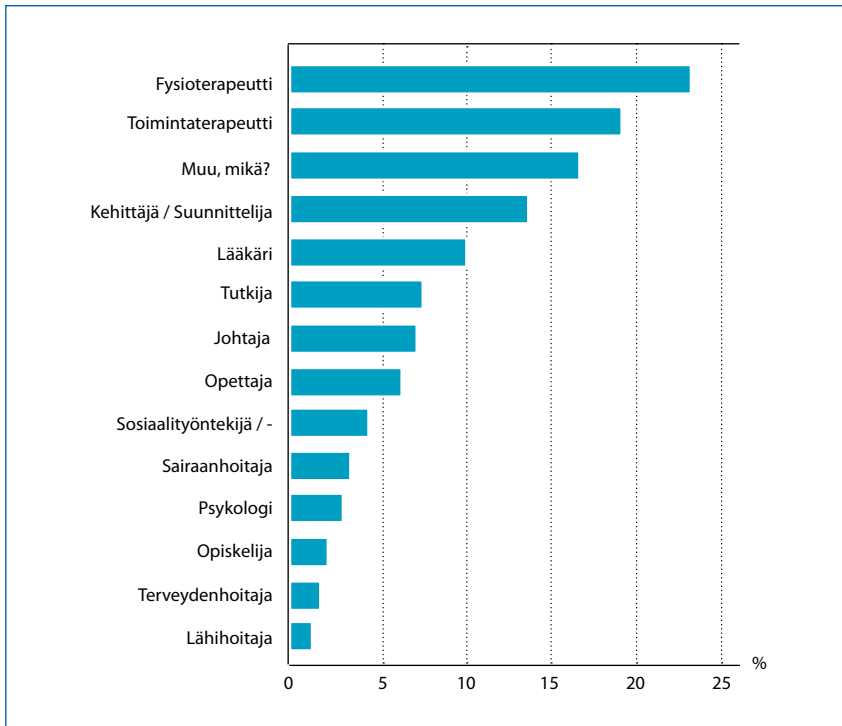
Kuvat Mikko Nikkinen

Heli Valkeinen | Heidi Anttila | Päivi Sainio

Kohti yhtenäisempää toimintakyvyn mittaamista

– käyttäjien kokemuksia
TOIMIA-tietokannasta

Toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin tietokanta TOIMIA perustettiin viisi vuotta sitten. Sen käyttöä, merkitystä ja kehittämistä selvitettiin kyselyllä kesällä 2015.

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneet ammattiryhmät (valmiit vastausvaihtoehdot).

■ Toimintakyvyn mittaaminen ja arviointi kuuluvat monen eri alan ammattilaisen työtehtäviin. Arviointikäytännöistä ei kuitenkaan ole olemassa kansallisesti yhtenäisiä ohjeita. Jokainen ammattilainen ja työpaikka on voinut kehittää niitä omista lähtökohdistaan ja tarpeistaan käsin. Siten käytännöt ovat epäyhtenäisiä, arviointimenetelmistä on erilaisia versioita ja ohjeistukset vaihtelevat.

Käytössä olevien mittareiden valinta ei aina myöskään perustu tutkittuun tietoon mittareiden validiteetista ja reliabiliteetista (1). Lisäksi toimintakyvyn kuvaamisessa käytetty käsitteistö on kirjavaa ja ammattilaiset puhuvat samoista asioista erilaisilla käsitteillä. Tarve käytäntöjen yhtenäistämiseksi on siis edelleen suuri.

Toimia-verkosto yhtenäistää arviointikäytäntöjä

TOIMIA- eli Toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin kansallisen asiantuntijaverkoston toiminta käynnistyi useiden eri tahojen yhteistyönä vuonna 2007 (ks. www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/etusivu/toimia-tietokanta). Sen tavoitteena on ollut alusta saakka yhte-

näistää ja kehittää toimintakyvyn mittaamista ja arviointia Suomessa. Lisäksi se pyrkii yhtenäistämään toimintakyvyn kuvaamisessa käytettäviä käsitteitä.

TOIMIA-verkosto koostuu asiantuntijaryhmistä. Ne laativat suosituksia eri kohderyhmien toimintakyvyn mittaamisesta erilaisissa tilanteissa ja arvioivat toimintakyvyn mittareiden soveltuvuutta näihin käyttötarkoituksiin. Suositukset ja mittariarviot julkaistaan TOIMIA-tietokannassa (www.thl.fi/toimia/tietokanta), joka on tullut tunnetuksi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetus- ja tutkimusammattilaisten keskuudessa.

Kesällä 2015 toteutimme kyselyn, jossa kartoitettiin käyttäjien näkemyksiä tietokannan käytöstä, merkityksestä sekä toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin kehittämisestä.

Käyttäjäkyselyn toteutus

Kysely toteutettiin Webropol-kyselynä, joka lähetettiin noin 1200:lle TOIMIA- ja ICF-verkoston uutiskirjeen tilaajalle, TOIMIA-asiantuntijaryhmien jäsenille sekä joukolle muita asiantuntijoita. Kyselystä oli myös yleinen linkki TOIMIA:n omalla nettisivulla sekä

THL:n Toimintakyky-sivustolla (www.thl.fi/fi/web/toimintakyky).

Kyselyyn sai vastata 17.6.-30.8.2015 välisenä aikana. Elokuussa lähetettiin sähköpostitse kaksi muistutusviestiä. Vastaajien taustatietoja kartoittavien kysymysten lisäksi kysely sisälsi kysymyksiä tietokannan käytöstä ja TOIMIA-verkostossa tehdyn työn merkityksestä.

Käyttäjäkyselyn tuloksia

Kyselyyn vastasi 457 henkilöä (vastausprosenttia ei lasketa julkisten vastauslinkkien vuoksi). Suurimmat ammattiryhmät vastaajien joukossa olivat fysioterapeutit (23 %), toimintaterapeutit (19 %), kehittäjät/suunnittelijat (14 %) sekä lääkärit (10 %) (kuvio 1).

Vastaajista 44 prosenttia ilmoitti työskentelevänsä terveystoimessa, 21 prosenttia yksityisessä yrityksessä ja seitsemän prosenttia sosiaalitoimessa. Muita työpaikkoja olivat muun muassa erilaiset oppilaitokset, tutkimus- ja kuntoutuslaitokset, järjestöt ja valtio. Vastaajista kahdeksan prosenttia ilmoitti kuuluvansa johonkin TOIMIA-verkoston työryhmään.

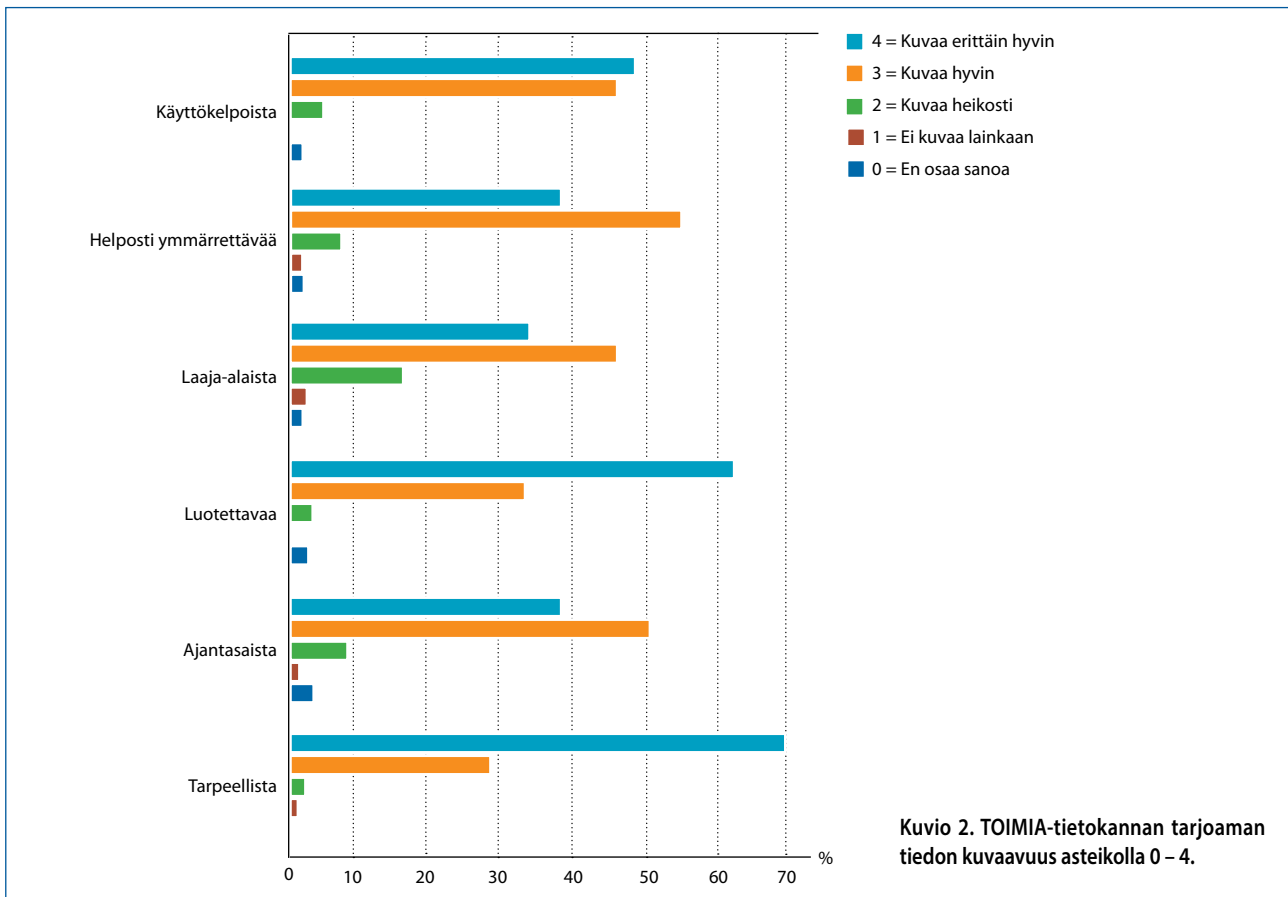
TOIMIA-tietokannan käyttö ja koettu hyöty

Vastaajien organisaatioista 72 prosenttia käyttää TOIMIA-tietokantaa. Vastaajista 90 prosenttia ilmoitti käyttävänsä sitä itse ja suurin osa koki tietokannan käytön erittäin helpoksi tai helpoksi (96 %).

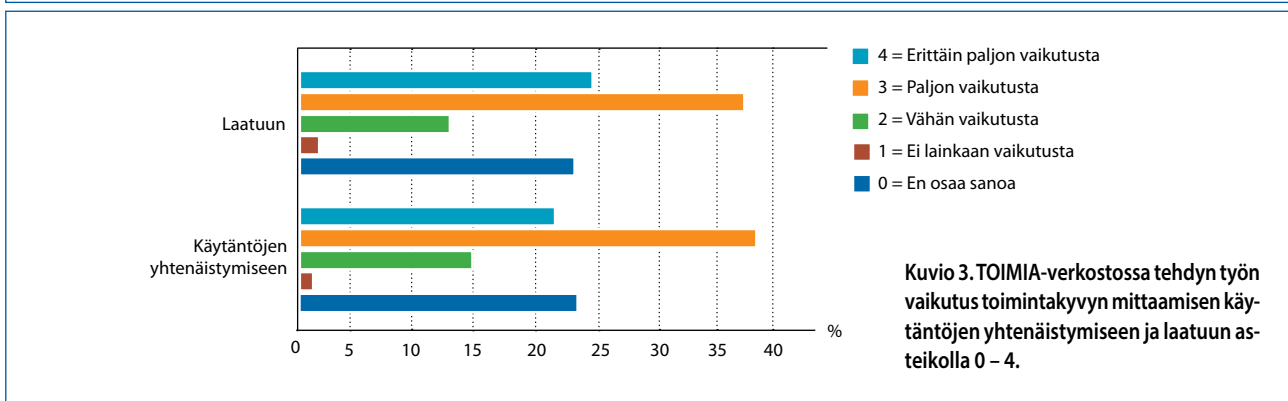
Yleisimmin tietokannasta etsittiin tietoa tiettyyn aiheeseen liittyvistä mittareista (76 %), omaan työhön juuri sillä hetkellä keskeisesti liittyvästä mittarista (72 %) tai tietoa siitä, mitä mittaria suositellaan käytettäväksi tietyssä tilanteessa (66 %). Lisäksi etsittiin mittaushojeita, viitearvoja ja tietoa opiskelun ja opettamisen tueksi.

Käyttäjistä 60 prosenttia oli löytänyt vastauksen etsimäänsä ongelmaan. Jos vastausta ei ollut löytynyt, tärkein syy siihen oli mittarin puuttuminen tietokannasta. Muita syitä olivat muun muassa lomakkeiden, viitearvojen, suomenoksen tai ICF-siltauksen puuttuminen.

Vastaajista 84 prosenttia oli sitä mieltä, että tietokannasta oli ollut heille erittäin paljon tai paljon hyötyä. Avoimissa

Kuvio 2. TOIMIA-tietokannan tarjoaman tiedon kuvaavuus asteikolla 0 – 4.

Kuvio 3. TOIMIA-verkostossa tehdyn työn vaikutus toimintakyvyn mittaamisen käytäntöjen yhtenäistymiseen ja laatuun asteikolla 0 – 4.

kysymyksissä mainittiin, että tietokannan avulla toimintakykymittareista saa luotettavaa tietoa yhdestä paikasta. Lisäksi sieltä löytyvät mittareiden lomakkeet, ohjeet, viitearvot ja muut vastaavat tiedot. Useissa vastauksissa nostettiin esiin tietokannan hyödyt opetuksessa, opiskelussa ja työpaikkojen koulutuksissa sekä käytäntöjen yhtenäistämässä eri ammattialoilla.

Vastaajia pyydettiin arvioimaan asteikolla 0-4 kuinka hyvin seuraavat määreet kuvaavat TOIMIA-tietokannan tarjoamaa tietoa: tieto on tarpeellista, ajantasaista, luotettavaa, laaja-alaista, helposti ymmärrettävää ja käyttökelpoista.

Vastaajista valtaosa oli sitä mieltä, että edellä mainitut määreet kuvasivat erittäin hyvin tai hyvin (vastausvaihtoehdot 3 ja 4) tietokannan tarjoamaa tietoa (kuvio 2).

TOIMIA-tietokannan hyödyllisyyttä kuvastaa myös se, että suurin osa vastaajista suosittelisi sitä työtoverilleen. 10-luokkaisella asteikolla (1 = en suosittelisi missään tapauksessa, 10 = suosittelisin ehdottomasti) 80 % vastaajista antoi arvosanan 9 tai 10 (vastausten keskiarvo 9.3). Eräät vastaajat perustelivat antamaansa arvosanaa seuraavasti:

”TOIMIA on ainut suomenkielinen tämän kaltainen tietokanta ja superhy-

vä ohjaamaan ja opastamaan toimintakyvyn arviointiin luotettavasti”.

”Suosittelisin, koska yhtenäistää toimintakyvyn arviointia, yhteisten mittareiden käyttöä, parantaa kuntoutustoiminnan laatua yhtenäistämällä mittareita ja mittauskäytäntöjä. Tämä on ns. yhden luukun periaate toimintakyvyn mittaamiseen. Kiitos tästä.”

”Pitkään sote-alalla työskennelleenä tätä sivustoa olen kaivannut kauan. Jokainen kohtaaminen on arvioivaa. Kuinka arvioimme, jos emme osaa. Kiitos erittäin hyvistä sivuista.”

Tietokannan kehittämisehdotuksia

Tietokannan kehittämiseen ja täydentämiseen liittyviä kommentteja tuli runsaasti. Kaksi kolmasosaa vastaajista kaipasi lisää suosituksia toimintakyvyn mittaamisesta ja arvioinnista (64 %). Runsaat puolet toivoi lisää mittariarviointoja (57 %) ja konkreettisia ohjeita toimintakyvyn mittaamisesta ja arvioinnista (55 %).

Avoimeen kysymykseen tulleissa vastauksissa toivottiin edellisten lisäksi muun muassa koulutuksia mittareiden käyttämiseen, tietoa arvioitavana ja kehitteillä olevista mittareista, sähköistä pääsyä mittarilomakkeisiin, kieliversioita ja mittareiden ICF-siltauksia.

TOIMIA-verkostossa tehdyn työn merkitys

Vastaajista runsas 60 prosenttia oli sitä mieltä, että TOIMIA-verkostossa tehdyllä työllä on ollut erittäin paljon tai paljon vaikutusta (vastausvaihtoehdot 3 ja 4) toimintakyvyn mittaamisen käytäntöjen yhtenäistymiseen ja laatuun (kuvio 3). Reilu viidennes vastaajista ei kuitenkaan osannut arvioida tätä asiaa (vastausvaihtoehto 0 = en osaa sanoa). Alla muutama esimerkki siitä, miten yhtenäistyminen tai laatu on näkynyt vastaajien mielestä käytännössä:

”Valtakunnallisesti mittareiden käyttäminen on yhtenäistynyt”.

”Pyrkimyksenä omalla työpaikalla on noudattaa Toimian ohjeistuksia kaiken sellaisen osalta kun se on mahdollista. Prosessikuvauksia on Toimian myötä muutettu.”

”Ennen haalimme mittareita sieltä täältä (edellisessä työpaikassa käyttämiämme, koulutuksista saatuja, Sanfyn jäsenkirjeistä kopioituja jne.). Nyt kaikki mittarit saadaan samasta ”pankista”. Kelalle täytyi monistella ja selvittää, mitä mittareita on käytössä. Nyt laitamme yksinkertaisesti, että käytössä on TOIMIA-mittarit.”

”Asiakkaan toimintakyvyn eteneminen tai tilanteen muuttuessa vertailtavuus ja luotettavuus on parantunut eten-

kin kun asiakas siirtyy erikoissairaanhoidosta perusterveydenhuoltoon tai päinvastoin. Tällaisissa tilanteissa ammattihenkilöt puhuvat samaa kieltä.”

Avoimella kysymyksellä pyydettiin ehdotuksia toimintakyvyn arvioinnin kehittämiseksi Suomessa. Vastaajat ehdottivat erityisesti TOIMIA-tietokannan ja sen sisältöjen kehittämistä monipuolisemmaksi ja kattavammaksi. Lisäksi tietokannan tunnettuutta tulisi edelleen parantaa.

Kehittämistyön vastuunkantajaksi ehdotettiin julkista tahoa, kuten Terveyden ja hyvinvoinnin laitosta tai TOIMIA-verkostoa. Kehittämistyön edellytyksenä moni nosti esiin myös riittävien voimavarojen takaamisen.

Mitä tulokset tarkoittavat?

Käyttäjäkyselyn tulokset osoittavat selkeästi, että TOIMIA-verkostossa tehdyllä työllä koetaan olevan suuri merkitys toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin käytäntöjen yhtenäistämiseksi. TOIMIA-tietokanta on vakiinnuttanut asemansa tärkeänä ja hyödyllisenä työvälineenä monien ammattilaisten päivittäisessä työssä.

Yksi merkittävä syy TOIMIA-tietokannan suosioon on sen käytön koettu helppous. Toinen merkittävä asia on se, että toimintakyvyn arviointimenetelmiä on olemassa tuhansia, mutta menetelmien kuvauksia, ohjeita ja tarvittavia lomakkeita ei ole ollut aikaisemmin saatavilla yhdestä paikasta.

Näihin päiviin asti jokaisen ammattilaisen on täytynyt itse etsiä tarvitsemansa mittarit, kopioida ja arkistoida niitä kansioihin parhaaksi katsomallaan tavalla. Vaikka tietokannassa on kuvattu ja arvioitu vasta murto-osa olemassa olevista mittareista, niin jo nyt se on korvannut monessa työpaikassa vanhat kansiot.

Vastaajat esittivät myös monia toiveita tietokannan kehittämiseksi. Useissa vastauksissa toivottiin esimerkiksi puuttuvia lomakkeita, viitearvoja ja kieliversioita. Näihin pyritään kiinnittämään huomiota, mutta käyttäjien tulee muistaa, että kaikkia maksullisia tai tekijänoikeuksilla suojattuja lomakkeita ei voi-

da koskaan julkaista tietokannassa. Viralliset käännökset taas vaativat taloudellisia resursseja ja isoihin, mielellään väestötutkimuksiin pohjaavia viitearvoja on kovin vähän saatavilla.

Tietokannan sisältöä täydentämällä ja laajentamalla se palvelisi varmasti vielä paremmin eri ammattilaisia. Tämä tiedostetaan TOIMIA:ssa, mutta toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin kenttä on laaja ja resursseja tarpeeseen nähden kovin vähän. TOIMIA-ryhmissäkin asiantuntijat työskentelevät vapaaehtoisesti oman työnsä osana tai ohella.

Huolellinen mittareiden arviointi tarjoaa erinomaista näyttöön perustuvaa tietoa mittareiden ominaisuuksista, mutta hyvin tehtynä se on myös haasteellinen ja asiantuntemusta vaativa tehtävä. Tähän ei ole kaikilla asiantuntijoilla mahdollisuutta sitoutua.

Ilahduttavaa oli, että TOIMIA:ssa tehdyllä työllä koettiin olevan merkitystä toimintakyvyn arviointi- ja mittauskäytäntöjen yhtenäistymiseen ja laatuun. Vaikka tällä työllä on ollut vaikutusta, paljon on vielä tehtävää. Laadukkaiden mittauskäytäntöjen edistämiseksi tarvitaan kaikkien niiden panosta, joiden työhön toimintakyvyn arviointi jollain tavoin kuuluu. Esimerkiksi työnantajat voivat antaa asiantuntijoilleen aikaa kehittää työpaikkojen käytäntöjä ja osallistua TOIMIA-työhön. Opettajat voivat ohjata tulevia ammattilaisia ymmärtämään mittareiden mittausominaisuuksia ja niiden merkitystä entistä paremmin.

Tutkijat voivat luoda tutkimuksiinsa asetelmia, joissa mittareiden mittausominaisuuksia on mahdollista tutkia luotettavasti. Esimiehet voivat ohjeistaa työntekijöitään käyttämään yhtenäisiä arviointimenetelmiä, jotta tulosten vertailtavuus mahdollistuisi eri alueiden välillä ja kansalaiset olisivat tasa-arvoisessa asemassa eri puolilla Suomea. Myös tutkimusten rahoittajat voivat kiinnittää enemmän huomiota hakemuksissa mainittuihin mittausmenetelmiin ja niiden reliabiliteettiin ja validiteettiin.

TOIMIAssa tehtävä työ on tärkeää ja sille on tarve suomalaisessa terveyden- ja sosiaalihuollon kentässä sekä monien muiden ammattilaisten työtehtävissä. Monien etuisuus-, palvelu-, hoito- ja

kuntoutuspäätösten pohjaksi tarvitaan laaja-alaista tietoa asiakkaan toimintakyvystä. ICF-luokitus (2) auttaa hahmottamaan mitä tietoa tarvitaan, mutta se ei kuitenkaan määritä, miten ja millä menetelmillä toimintakykyä tulisi arvioida. Mittareiden valinta ja oikea, luotettava käyttö jäävät edelleen jokaisen ammattilaisen ratkaistavaksi.

TOIMIA-tietokanta helpottaa mittareiden valintaa ja ohjaa pätevien menetelmien käyttöön. Se myös lisää ymmärrystä toimintakyvyn luotettavan ja laadukkaan arvioinnin edellytyksistä.

Käyttäjäkyselyn tulokset osoittavat, että TOIMIA:ssa on tehty hienoa ja merkityksellistä työtä innostuneiden ja osaavien asiantuntijoiden panostuk-

sella. Kiitos siis kaikille tähän mennessä osallistuneille asiantuntijoille! Taloudellinen resursointi tehostaisi toimintaa, mutta sitäkin suurempi merkitys on yhteisellä tahdolla ja halulla edistää toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin käytäntöjä yhtenäisemmiksi.

Heli Valkeinen, TtT, ft, erikoistutkija,
heli.valkeinen@thl.fi*

Heidi Anttila, FT, ft, erikoistutkija,
heidi.anttila@thl.fi*

Päivi Sainio, THM, ft, kehittämisspällikkö,
paivi.sainio@thl.fi*

*Iäkkäät, vammaiset ja toimintakyky-yksikkö

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)

Lähteet:

- (1) De Vet HCW, Terwee CB, Mokkink LB, Knol DL: Measurement in medicine. Practical guides to biostatistics and epidemiology. Cambridge University Press. Cambridge 2011.
- (2) THL – ICF Toimintakyökäsitteiden luokitus. Kansallinen koodistopalvelu. 2015. Saatavilla internetissä: <http://91.202.112.142/codeserver/pages/classification-view-page.xhtml?classificationKey=1743&versionKey=1963>

Summary | Towards more uniform measurement of functionin – User experiences of the TOIMIA database

The Finnish TOIMIA database for the measurement and assessment of functioning was founded five years ago. It was developed in the national TOIMIA network and is maintained by the National Institute for Health and Welfare.

The database has become established as a useful tool in the daily work of many professionals. It is experienced as easy to use, in addition to which it provides method descriptions, instructions and the necessary forms in one place.

Although the database describes and assesses only a fraction of the existing indicators, it has already replaced the old practices in many workplaces. Moreover, the work of the TOIMIA network is considered to be meaningful for the harmonisation and quality of assessment and measurement practices.

Although the work on behalf of TOIMIA has had an impact, the promotion of high-quality measurement practices requires the input of everyone whose work involves the assessment of functioning in some way.

Heli Valkeinen, Ph.D., PT, Senior Researcher*, heli.valkeinen@thl.fi

Heidi Anttila, Ph.D., PT, Senior Researcher*, heidi.anttila@thl.fi

Päivi Sainio, M.Sc. (Health Care), PT, Development Manager*, paivi.sainio@thl.fi

*Aging, Disability and Functioning Unit

National Institute for Health and Welfare (THL)

Tietokanta ohjaa pätevien ja luotettavien arviointimenetelmien käyttöön.

